

Aanbodeconomie in Nederland

Volgens de grondlegger van de produktlevenscyclus-theorie, de Franse socioloog Gabriël Tarde (*Les lois de l'imitation*, 1890 1) verloopt niet alleen de afzet van produkten volgens een S-vormige groeicurve, maar geldt een dergelijke ontwikkeling ook voor de verbreiding van ideeën. Na een trage, moeizame introductie volgt geleidelijke erkenning en steeds snellere verspreiding (expansiefase) totdat het idee gemeengoed is geworden (verzadiging) en op den duur versleten raakt (teruggangfase). Toegepast op economische theorieën zou men kunnen zeggen dat het keynesianisme de volledige cyclus heeft doorlopen, terwijl de aanbodeconomie zich in de introductiefase bevindt. Na een aanvankelijk vrij moeizame aanloopperiode – met o.a. het servet van Laffer, de wisselvallige begrotings- en belastingpolitiek van president Reagan en enkele duistere ideeën over een terugkeer naar de gouden standaard – lijkt de aanbodeconomie nu ook in Nederland definitief door te breken.

Dit blijkt niet alleen uit de toenemende belangstelling voor de aanbodeconomie onder economen – medio dit jaar bracht *ESB* een speciaal themanummer over de aanbodeconomie uit 2) en onlangs wijdde de Vereniging voor de Staatshuishoudkunde een druk bezochte vergadering aan dit onderwerp 3) –, belangrijker is dat centrale thema's uit de aanbodeconomie, zoals belastingverlaging, deregulering, verlaging van sociale-zekerheidsuitkeringen en het vergroten van financiële prikkels op de arbeidsmarkt, onderwerp van serieuze economisch-politieke discussie zijn geworden. Nadat de Commissies-Wagner I en II eind vorig jaar en begin dit jaar al een groot aantal aanbevelingen hadden gedaan die rechtstreeks aan de aanbodeconomie ontleend leken te zijn, bevatten nu ook het regeerakkoord van CDA en VVD en de regeringsverklaring van het kabinet-Lubbers diverse aanbodeconomische elementen. Vooral de wens om de collectieve lastendruk te verlagen, de rol van de overheid in het economische proces door middel van deregulering terug te dringen en de beloningsverschillen te vergroten zijn als zodanig te karakteriseren.

Het is gebruikelijk dat in de introductiefase van een nieuw produkt de juiste produktkarakteristieken nog moeten worden bepaald en dat de markt nog moet worden afgetast. Zo geldt ook voor de aanbodeconomie dat de juiste vormgeving van de verschillende maatregelen nog moet worden gevonden en dat de (politieke) markt moet worden verkend. Waar gesproken wordt over verlaging van de collectieve lasten zal duidelijk moeten worden aan welke lastenverlichtingen men denkt en welke eventuele tariefsverlagingen men voor ogen heeft. Waar van deregulering sprake is moet worden geconcretiseerd welke regels men precies zou willen afschaffen. Waar loondifferentiatie wordt bepleit moet worden nagegaan hoe deze is te verwezenlijken en welk segment van de arbeidsmarkt het betreft. Pas daarna kan worden uitgetest of het nieuwe produkt bij het grote publiek in de smaak valt en of er kansen zijn om de markt te veroveren.

De onzekerheden in deze introductiefase zijn groot, vooral wanneer het een zo nieuw produkt als de aanbodeconomie betreft. Zo is het inzicht in de directe en indirecte effecten van een aanbodeconomisch beleid nog buitengewoon gering en ontbreekt het aan empirisch materiaal om het optimisme ten aanzien van de effecten van een aanbodeconomische politiek te onderbouwen. De laatste decennia is vrijwel uitsluitend ervaring opgedaan met het verhogen van belastingen, het vermeerderen van het aantal regels, het uitbreiden van de sociale zekerheid en het egaliseren van de beloningsverschillen. Het is duidelijk dat dat, naast gunstige effecten, een aantal kwalijke bijverschijnselen heeft gehad. Maar dat wil niet zeggen dat met een radicale omkering van deze trends ineens alle problemen zijn opgelost.

Zo is over de gevolgen die een verlaging van de belastingen kan hebben voor het aanbod van produktiefactoren, het herstel van de investeringen, de produktiviteit en de economische groei bijzonder weinig bekend. Het grootste probleem vormen de moeilijk te doorgronden verwachtingspatronen van consumenten en producenten, van werkgevers en werknemers, die een cruciale rol spelen in het economische proces. De belastingverlaging die president Reagan kort na zijn ambtsaanvaarding in de VS doorvoerde moest snel weer ongedaan worden gemaakt toen de verwachte groei-impuls uitbleef en investeerders door het oplopen van het begrotingstekort elk vertrouwen verloren dat de belastingverlaging blijvend zou kunnen zijn. Belastingverlagingen zouden dus in elk geval gepaard moeten gaan met vermindering van de overheidsuitgaven, maar hoe groot de problemen zijn die daaraan kleven is bekend.

Voor deregulering geldt iets dergelijks, want hoewel nu om het hardst wordt geroepen dat in het oerwoud van regels moet worden gekapt, schijnt nog niemand precies te weten waar en hoe de regelgeving moet worden teruggebracht. In feite worden er nog elke dag nieuwe regels uitgevaardigd. Terecht heeft oud-premier Van Agt er onlangs op een bijeenkomst van het Nederlands Centrum van Directeuren op gewezen dat de produktie van regels het criterium is waaraan parlement en ambtenarenapparaat hun succes afmeten terwijl belangengroepen niet rusten voordat hun belangen via regelgeving zijn veiliggesteld. Ook de ervaring van de ambtelijke werkgroep Deregulering in de tweede heroverwegingsronde wees niet in een richting waarbij men van het dereguleringsbeleid op korte termijn grote successen zou mogen verwachten. Achter elke regel staan ambtenaren die met het ontwerpen, verfijnen, uitvoeren en controleren daarvan niet alleen hun brood verdienen, maar er ook een eer in stellen dat de zaken die zij onder hun hoede hebben zo goed mogelijk worden geregeld. Waar zowel materiële posities als beroepseer op het spel staan, zal de deregulering niet gemakkelijk van de grond komen.

Ook het vergroten van beloningsverschillen blijkt op aanzienlijke problemen te stuiten. De parlementaire discussies die onlangs naar aanleiding van de regeringsverklaring werden gehouden, brachten dat nog eens duidelijk aan het licht. Ook de reacties op de relatieve matiging van ambtenarensalarissen en salarissen van onderwijzend personeel laten zien op welke weerstanden loondifferentiatie stuit. Bovendien is het de vraag of een inkomensbeleid dat gericht is op loonmatiging over de hele linie, nog wel ruimte voor enige differentiatie laat.

Bij de eerste kennismaking met de markt lijkt het nieuwe produkt nog geen onverdeeld succes. De produktkarakteristieken slaan nog niet erg aan en het marktsegment zal beter moeten worden afgebakend. Maar dat is in de introductiefase niet ongebruikelijk. Nu het kabinet zoveel in het nieuwe produkt heeft geïnvesteerd mag worden verwacht dat in de komende tijd de markt intensiever zal worden bewerkt om van het aanbodbeleid toch een succes te maken. De uiteindelijke test van de markt ligt echter in de waardering die de consument aan het nieuwe produkt zal hechten.

L. van der Geest

1) Geciteerd door J. J. van Duijn, *Ontstaan en opkomst van de „supply-side economics”*, *ESB*, 7 juli 1982.

2) *ESB*, 7 juli 1982.

3) *De economie van het aanbod*, Preadviezen van de Vereniging voor de Staatshuishoudkunde, H. E. Stenfert Kroese B.V., Leiden/Antwerpen, 1982.